

Vergi qanunvericiliyi

*Tədris Mərkəzinin dinləyiciləri üçün təlim materialı –
IV Fəsil*

01.01.2019

Vergilər Nazirliyi Tədris Mərkəzi

M. Əkbərov, R. Əhmədov, A. Mustafayev, T. Abbasov

Mündəricat

IV FƏSİL. AKSİZLƏR

1. Aksiz anlayışı. Vergi ödəyiciləri. Vergitutma obyektı.....	4
2. Vergi tutulan əməliyyatın məbləği və vaxtı. İxracın vergiyə cəlb edilməsi.....	5
3. Azadolmalar. İstehsal ehtiyacları üçün aksizlərin əvəzləşdirilməsi.....	6
4. Aksizli malların siyahısı və vergi dərəcələri. Aksizlər üzrə hesabat dövrü və aksizlərin ödənilməsi.....	8
5. Bəyannamənin verilməsi. Təkrar ixrac zamanı aksizin qaytarılması.....	13
6. Aksizli mallar üzərində vergi nəzarəti. Elektron vergi hesab-fakturaları.....	14
7. Nəzarət sualları.....	16
8. Müstəqil öyrənmə üçün tapşırıqlar.....	17
9. Ədəbiyyat.....	18

IV FƏSİL. AKSİZLƏR

1. *Aksiz anlayışı. Vergi ödəyiciləri. Vergitutma obyektı.*

Aksiz anlayışı

Aksiz — aksizli malların satış qiymətinə daxil edilən vergidir

Azərbaycan Respublikasının ərazisində istehsal edilən, yaxud idxal olunan aksizli mallardan, vergidən azad edilən mallar istisna olunmaqla, aksiz tutulur.

Vergi ödəyiciləri

Bu fəsildə başqa hallar nəzərdə tutulmamışdırsa, AR ərazisində aksizli malların istehsalı və ya idxalı ilə məşğul olan bütün müəssisələr və fiziki şəxslər, habelə AR-nın hüduqlarından kənarında bilavasitə özü və ya podratçı vasitəsilə aksizli mallar istehsal edən və istehsal etdiyi yerdə vergi ödəyicisi kimi uçotda olmayan AR-nın rezidentləri aksizin ödəyiciləridirlər

Sifarişçinin göndərdiyi xammaldan AR ərazisində mallar istehsal edildiyi hallarda, malların istehsalçısı (podratçı) aksizin ödəyicisidir. Bu halda istehsalçı (Podratçı) aksiz məbləğlərini sifarişçidən almalıdır.

AR-da yerləşən şərab zavoduna Rusiya Federasiyasının şirkəti arağ istehsal etmək sifarişi vermiş və bu məqsədlə ona içməli spirt göndərmişdir. Bu halda istehsalçı qismində çıxış edən şərab zavodu aksiz məbləğini Rusiya Federasiyasına məxsus şirkətdən almalıdır.

Aksizli malların istehsalçısı və sifarişçisi qarşılıqlı surətdə asılı olan rezident şəxslər olduqda, malın sahibi (sifarişçi) aksizin ödəyicisidir.

Vergitutma obyektı

AR-nın ərazisində istehsal edilən aksizli malların istehsal binasının hüdudlarından kənara buraxılması

idxal malları üçün —AR-nın Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq aksizli malların gömrük xidmətinin nəzarətindən çıxması

Bu maddənin məqsədləri üçün istehsal binalarına istehsalın olduğu ərazidə yerləşən anbarlar, köməkçi anbar sahələri və digər oxşar binalar aiddir.

2. Vergi tutulan əməliyyatın məbləği və vaxtı. İxracın vergiyə cəlb edilməsi.

Vergi tutulan əməliyyatın məbləği

Azərbaycan Respublikası ərazisində istehsal olunan neft məhsulları üçün — vergi tutulan əməliyyatın məbləği vergi ödəyicisinin müştəridən və ya hər hansı digər şəxsdən, o cümlədən barter əsasında, *aldığı və ya almalı olduğu haqqın topdansatış bazar qiymətindən (aksiz, yol vergisi və ƏDV çıxılmaqla) aşağı olmayan məbləğidir*. AR ərazisində istehsal olunan digər aksizli mallar üçün vergi tutulan əməliyyat istehsal olunan malların *miqdarı* hesab olunur.

Vergi ödəyicisi mart ayında istehsal etdiyi 10 ton Aİ-92 benzinini və 3 ton ağ nefti istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarmışdır. Vergi ödəyicisinin ödəməli olduğu aksiz məbləğini hesablayın.

Məlum olduğu kimi, neft məhsullarının qiymətləri Azərbaycan Respublikasının Tarif (Qiymət) Şurasının 14.01.2015-ci il tarixli 2 nömrəli Qərarı ilə tənzimlənir. Həmin Qərara əsasən 1 ton neft məhsullarının şirkətdaxili qiymətlərini məhsulların həcminə və aksizlərin dərəcələrinə vurmaqla aksizin məbləğini müəyyənləşdiririk.

Aİ-92 markalı avtomobil benzini üçün:

$398,46 \text{ manat} \times 10 \text{ ton} \times 65\% = 2590 \text{ manat.}$

Ağ neft (KO-20) üçün:

$318,42 \text{ manat} \times 3 \text{ ton} \times 32\% = 305,68 \text{ manat.}$

Deməli, vergi ödəyicisi hesabat dövrü üçün ümumilikdə 2895,68 (2590+305,68) manat aksiz məbləğini büdcəyə ödəməlidir.

İdxal malları üçün (**avtobuslar**, minik avtomobilləri, istirahət və ya idman üçün yaxtalar və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələr, habele platin, qızıl, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatları, emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş almaz istisna olmaqla) vergi tutulan əməliyyatın məbləği Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq müəyyən edilən, lakin topdansatış bazar qiymətindən aşağı olmayan **malların gömrük dəyəridir** (aksiz, yol vergisi və ƏDV çıxılmaqla).

İdxal olunan **avtobuslar**, minik avtomobilləri, istirahət və ya idman üçün yaxtalar və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələrə görə vergi tutulan əməliyyat — onların **mühərrikinin həcmidir**.

İdxal olunan platine görə vergi tutulan əməliyyat platinin **hər qramı**, qızıla, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatlarına görə - qızılın **min çəki vahidindəki miqdarı**, emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş almaza görə - almazın **karatıdır**.

Vergi tutulan əməliyyatın vaxtı

Azərbaycan Respublikası ərazisində istehsal olunan mallar üçün — **malların istehsal binasının hüduqlarından kənara buraxıldığı vaxt** vergi tutulan əməliyyatın vaxtıdır.

Malların idxalı üçün — Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq **aksizli malların gömrük xidmətinin nəzarətindən çıxdığı vaxt** vergi tutulan əməliyyatın vaxtıdır.

Vergi ödəyicisi Azərbaycan Respublikasına siqaret idxal etmişdir. Həmin mal fevral ayının 12-də gömrük xidmətinin nəzarətindən çıxmışdır. Bu halda fevral ayının 12-si aksiz tutulan əməliyyatın vaxtı hesab edilir.

İxracın vergiyə cəlb edilməsi

Aksizli malların ixracı sıfır dərəcəsi ilə vergiyə cəlb olunur.

3. Azadolmalar. İstehsal ehtiyacları üçün aksizlərin əvəzləşdirilməsi.

Azadolmalar

Aşağıdakılar aksizdən azad edilir:

↳ **fiziki şəxsin fərdi istehlakı üçün 1,5 litr alkoqollu içkinin, 200 ədəd siqaretin, 20 qram qızılın, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatları-nın, emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş 0,5 karat almazın idxalı, həmçinin Azərbaycan Respublikasına avtomobillərlə gələn şəxslər üçün həmin avtomobilin texniki pasportu ilə nəzərdə tutulmuş bakındakı yanacaq;**

Misal. Fiziki şəxs xarici ölkədən Azərbaycana gələrkən fərdi istehlakı üçün alış qiyməti 100 avro olan 3 litr və 300 avro olan 2 litr təbii üzüm şərabi gətirir. O, bu mallara görə idxalda nə qədər aksiz vergisi ödəməlidir?

Həlli: $(5 \text{ litr} - 1,5 \text{ litr}) \times 3,5 \text{ man} = 12,25 \text{ man}$.

Qeyd: İdxal edilən alkoqollu içkilərə görə aksizin dərəcəsi Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilir.

Misal. Fiziki şəxs xarici ölkədən Azərbaycana gələrkən fərdi istehlakı üçün 5 blok (hər blokda 200 ədəd olmaqla) siqaret gətirir. O, bu mallara görə idxalda nə qədər aksiz vergisi ödəməlidir?

Həlli: $(5 \times 200 \text{ ədəd} - 200 \text{ ədəd}) / 1000 \times 12 \text{ man} = 9,6 \text{ man}$

Qeyd: İdxal edilən tütün məmulatlarına görə aksizin dərəcəsi Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilir.

↪ *Azərbaycan Respublikası ərazisindən tranzitlə daşınan mallar;*
↪ *AR Gömrük Məcəlləsinin 192-ci və 194-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda malların AR ərazisinə müvəqqəti idxalı;*

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ GÖMRÜK MƏCƏLLƏSİ

MADDƏ 192. Müvəqqəti idxal xüsusi gömrük proseduru və onun əhatə dairəsi

192.1. Təkrar ixrac üçün nəzərdə tutulmuş xarici mallar müvəqqəti idxal proseduru altında yerləşdirilir. Bu mallardan bu məcəllənin 194-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydalara uyğun olaraq gömrük rüsumlarından və vergilərdən tamamilə, yaxud qismən azad olunmaqla, habelə ticarət siyasəti tədbirləri tətbiq edilmədən gömrük ərazisində istifadə olunur.

192.2. Mallar bu məcəllənin 194.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydalara uyğun olaraq gömrük rüsumlarından tamamilə azad olduğu halda, onlar həmçinin, əlavə dəyər vergisindən və aksizlərdən də azad edirlər.

192.3. Müvəqqəti idxal xüsusi gömrük prosedurundan yalnız aşağıdakı şərtlər daxilində istifadə olunur:

192.3.1. müvəqqəti idxal xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilmiş mallardan normal istifadə nəticəsində baş verən dəyişikliklər istisna olmaqla, onların hər hansı başqa dəyişikliyə məruz qalması nəzərdə tutulmadıqda;

192.3.2. müvəqqəti idxal xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilmiş mallar təkrar ixrac edildiyi zaman, onların eyniləşdirilməsini təmin etmək mümkün olduqda;

192.3.3. gömrük qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, prosedur sahibi gömrük ərazisindən kənarında təsis edildikdə.

192.4. Malların müvəqqəti idxal xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilməsi qaydalarını müvafiq icra hakimiyyəti orqanı müəyyən edir. həmin qaydalarda beynəlxalq müqavilələrin müddəaları, malların xassələri və xüsusiyyətləri, onlardan istifadə şərtləri nəzərə alınmalıdır.

MADDƏ 194. Müvəqqəti idxal zamanı gömrük rüsumlarından və vergilərdən azad etmə

194.1. Gömrük rüsumlarından və vergilərdən qismən azad edilməklə müvəqqəti idxal xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilmiş mallara tətbiq olunan gömrük rüsumları və vergilər üzrə aylıq ödənişlərin məbləği, onların müvəqqəti idxal proseduru altında yerləşdirildiyi tarixdə sərbəst dövriyyəyə buraxılışı üçün ödənilməli olan gömrük rüsumlarının və vergilərin məbləğinin 3 (üç) faizi miqdarında müəyyən edilir.

194.2. Gömrük rüsumlarından, vergilərdən qismən azad edilməklə müvəqqəti idxal xüsusi gömrük proseduru altında yerləşdirilmiş mallara görə alınan gömrük rüsumlarının və vergilərin ümumi məbləği, onların müvəqqəti idxal proseduru altında yerləşdirildiyi tarixdə sərbəst dövriyyəyə buraxılışı üçün ödənilməli olan gömrük rüsumlarının, vergilərin məbləğindən artıq olmamalıdır.

194.3. Müvəqqəti idxal edilən malların gömrük rüsumlarından və vergilərdən tamamilə və ya qismən azad edilməsi qaydasını müvafiq icra hakimiyyəti orqanı müəyyən edir.

↳ AR Mərkəzi Bankının aktivlərində yerləşdirilmək üçün idxal olunan platin, qızıl və emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş al-maz, AR Dövlət Neft Fondunun aktivlərində yerləşdirilmək üçün idxal olunan qızıl.

Yuxarıda göstərilən aksizdən azadolmalar yalnız o zaman tətbiq edilir ki, gömrük rüsumlarından azadolmaların şərtlərinə əməl edilmiş olsun. Əgər gömrük rüsumu tutulması məqsədləri üçün idxal, rüsumun geri qaytarılması rejiminin təsiri altına düşürsə və ya azadolmanın şərtləri pozulduğu üçün gömrük rüsumunun ödənilməsi tələb edilsə, həmin rejim aksizin tutulmasına da tətbiq olunur.

İstehsal ehtiyacları üçün aksizlərin əvəzləşdirilməsi

- Aksizli malları (xammal və materialları) alan və bu malları vergi tutulan digər aksizli malların istehsalı üçün istifadə edən şəxs xammal və materialları alarkən ödənilmiş aksizin məbləğini əvəzləşdirmək və ya geri almaq hüququna malikdir.

- Bu maddəyə uyğun olaraq aksizin məbləği yalnız xammal və materialların istehsalçısı tərəfindən aksizin ödənildiyini təsdiq edən elektron vergi hesab-faktura, xammal və materiallar idxal edildikdə isə — müvafiq sənədlər vergi orqanına verildiyi zaman əvəzləşdirilir və ya geri qaytarılır. Sənədlər vergi orqanına verildikdən sonra 45 gün ərzində tutulmuş aksiz məbləği vergi ödəyicisinə qaytarılır.

4. Aksizli malların siyahısı və vergi dərəcələri. Aksizlər üzrə hesabat dövrü və aksizlərin ödənilməsi.

Aksizli malların siyahısı və vergi dərəcələri

Aksizli mallar

içməli spirt, pivə və spirtli içkilərin bütün növləri

tütün məmulatları

neft məhsulları

minik avtomobilləri (xüsusi nişan və avadanlıqlarla təchiz olunmuş xüsusi təyinatlı avtonəqliyyat vasitələri istisna olmaqla)

istirahət və ya idman üçün yaxtalar və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələr

idxal olunan platin, qızıl, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatları, emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş almaz

idxal olunan xəz-dəri məmulatları.

energetik (alkoqolsuz və ya alkoqollu) içkilər

avtobuslar (sıxılmış qazla işləyən avtobuslar istisna olmaqla)

elektron siqaretlər üçün maye

Azərbaycan Respublikasına idxal edilən aksizli mallara (**avtobuslar**, minik avtomobilləri, istirahət və ya idman üçün yaxtalar və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələr, habelə platin, qızıl, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatları, emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş almaz, xəz-dəri məmulatları istisna olmaqla) aksizlərin dərəcələri **Nazirlər Kabineti tərəfindən** müəyyən edilir.

Azərbaycan Respublikasında istehsal olunan içməli spirtə, pivəyə, spirtli içkilərə, **tütün məmulatlarına, energetik (alkoqollu və alkoqolsuz) içkilərə və elektron siqaretlər üçün mayeyə** aşağıdakı aksiz dərəcələri tətbiq edilir:

İçməli spirt (o cümlədən tərkibində 80 faizdən az spirt olmayan denaturlaşdırılmamış etil spirti; tərkibində 80 faizdən az spirt olan denaturlaşdırılmamış etil spirti) — **hər litrinə 2,0 manat**;

Vergi ödəyicisi hesabat dövründə elektron vergi hesab-fakturası əsasında 5 min litr içməli spirt almış və həmin spirtədən hesabat dövründə birinin topdansatış bazar qiyməti 10 manat olmaqla 0,5 litrlik 20.000 ədəd araq (vodka) istehsal edərək istehsal binasının hüdudlarından kənara buraxmışdır. Şəxsin aksiz üzrə vergi öhdəliyini müəyyən edin.

Vergi ödəyicisinin aldığı spirtə görə ödədiyi aksizin məbləği 10.000 (5.000 x 2) manat təşkil edir. İstehsal edilən aksizli malın əvvəlcə həcmi (kəmiyyəti) müəyyənləşdirilir: 20.000 x 0,5 = 10.000 litr. Həmin miqdarı aksizin dərəcəsinə vuraraq 10.000 x 2 = 20.000 manat hesablanmalı olan aksizin məbləği tapılır. Aksizli malları alan və bu malları vergi tutulan digər aksizli malların istehsalı üçün istifadə edən şəxs xammal və materialları alarkən ödənilmiş aksizin məbləğini əvəzləşdirmək və ya geri almaq hüququna malik olduğundan həmin şəxs büdcəyə 10.000 (20.000-10.000) manat məbləğində ödəniş etməlidir.

- araq (vodka), tündləşdirilmiş içkilər və tündləşdirilmiş içki materialları, likyor və likyor məmulatları — **hər litrinə 2 manat**;

Şərab zavodu 10.000 ədəd 0,5 litrlik şüşə qablara doldurulmuş arağı istehsal binasından kənara buraxmışdır. Bu zaman ödənilməli olan aksizin məbləği 10.000 ((10.000 x 0,5)x2) manat təşkil edir.

- konyak və konyak materialları — **hər litrinə 6 manat**;

- şampan şərabı — **hər litrinə 2,5 manat**;

- şərablar və şərab materialları — **hər litrinə 0,1 manat**;

- pivə (alkoqolsuz pivə istisna olmaqla) və pivə tərkibli digər içkilər — **hər litrinə 0,2 manat**;

- siqarilla (nazik siqarlar) - **1000 ədədinə 20,0 manat**;

- tütündən hazırlanan siqaretlər və onun əvəzediciləri - **1000 ədədinə 20,0 manat**;

- alkoqollu energetik içkilər – **hər litrinə 2,0 manat**;

- alkoqolsuz energetik içkilər – **hər litrinə 3,0 manat**;

- siqarlar, o cümlədən ucları kəsilən siqarlar – **hər bir ədədinə 1,0 manat**;

- elektron siqaretlər üçün maye – **hər litrinə 20,0 manat**.

Yuxarıda qeyd olunan mallara görə aksizin məbləği aksiz dərəcəsinə həmin malların faktiki həcminə (miqdarına) tətbiq edilməklə hesablanır.

Vergi ödəyicisi hesabat ayı ərzində 60.000 ədəd siqaret istehsal etmiş və bu malları istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarmışdır. Mallara tətbiq edilən aksizin məbləği 1200 ($60.000/1000 \times 20$) manat hesablanır.

Azərbaycan Respublikasına idxal olunan **avtobuslara**, minik avtomobillərinə, istirahət və ya idman üçün yaxtalara və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələrə, habelə idxal olunan platin, qızıl, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatları, emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş almaza, xəz-dəri məmulatlarına aşağıdakı aksiz dərəcələri tətbiq edilir:

minik avtomobillərinə, istirahət və ya idman üçün yaxtalara və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələrə görə:

Vergitutma obyektinin adı	Aksiz dərəcəsi
Minik avtomobilləri:	
- mühərrikin həcmi 2000 sm ³ -dək olduqda	Mühərrikin həcmnin hər sm ³ -nə görə - 0,30 manat
- mühərrikin həcmi 3000 sm ³ -dək olduqda	600 manat + mühərrikin həcmnin 2001- 3000 kubsantimetr hissəsi üçün hər kubsantimetmə görə - 5 manat
- mühərrikin həcmi 4000 sm ³ -dək olduqda	5600 manat + mühərrikin həcmnin 3001- 4000 kubsantimetr hissəsi üçün hər kubsantimetmə görə - 13 manat
- mühərrikin həcmi 5000 sm ³ -dək olduqda	18 600 manat + mühərrikin həcmnin 4001-5000 kubsantimetr hissəsi üçün hər kubsantimetmə görə - 35 manat
- mühərrikin həcmi 5000 sm ³ -dən çox olduqda	53 600 manat + mühərrikin həcmnin 5000 kubsantimetrdən çox hissəsi üçün hər kubsantimetmə görə - 70 manat
İstirahət və ya idman üçün yaxtalar və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələr	Mühərrikin həcmnin hər sm ³ -nə görə - 6 manat

Misal 1. Azərbaycan Respublikasının rezidenti satış məqsədilə Fransa Respublikasından Azərbaycan Respublikasına 2 ədəd minik avtomobili idxal etmişdir. Bu avtomobillərdən birinin mühərrikinin həcmi 2.500 kub santimetr, digərininki 3.500 kub santimetrdir. Minik avtomobillərinin idxalı zamanı ödənilən aksizin məbləğini hesablayın.

Cədvələ uyğun olaraq mühərrikinin həcmi 2.500 sm³ olan minik avtomobilinə görə 3100 (600+500x5) manat, mühərrikinin həcmi 3.500 sm³ olan minik avtomobilinə görə isə 12100 (5600+500x13) manat olmaqla idxal zamanı ödənilən aksizin ümumi məbləği ümumilikdə 15200 (3100+12100) manat təşkil edəcəkdir.

Misal 2. Sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxs öz fərdi istifadəsi üçün mühərrikinin həcmi 3.000 kub santimetr olan 1 ədəd minik avtomobili və satış məqsədi ilə mühərrikinin həcmi 2.800 kub santimetr olan 1 ədəd yük avtomobilini Azərbaycan Respublikasına idxal etmişdir. Ödənilməli olan aksizin məbləğini hesablayın.

Cədvələ uyğun olaraq mühərrikinin həcmi 3.000 sm³ olan minik avtomobilinə görə aksizin məbləği 5600 manat olacaqdır. İdxal olunan yük avtomobillərinin aksizə cəlb olunması vergi qanunvericiliyində nəzərdə tutulmadığından idxal zamanı ümumilikdə 3400 manat aksiz hesablanmalıdır.

Avtobuslara görə (*sıxılmış qazla işləyən avtobuslar istisna olmaqla*):

Vergitutma obyektinin adı	Aksiz dərəcəsi
Avtobuslar:	
- mühərrikin həcmi 4000 kubsantimetrdək olduqda	Mühərrikin həcmnin hər kubsantimetrinə görə – 2 manat
- mühərrikin həcmi 6000 kubsantimetrdək olduqda	8000 manat + mühərrikin həcmnin 4001 – 6000 kubsantimetr hissəsi üçün hər kubsantimetrə görə – 4 manat
- mühərrikin həcmi 8000 kubsantimetrdək olduqda	16000 manat + mühərrikin həcmnin 6001 – 8000 kubsantimetr hissəsi üçün hər kubsantimetrə görə – 6 manat
- mühərrikin həcmi 10000 kubsantimetrdək olduqda	28000 manat + mühərrikin həcmnin 8001 – 10000 kubsantimetr hissəsi üçün hər kubsantimetrə görə – 8 manat
- mühərrikin həcmi 10000 kubsantimetrdən çox olduqda	44000 manat + mühərrikin həcmnin 10000 kubsantimetrdən çox hissəsi üçün hər kubsantimetrə görə – 10 manat
Qeyd: avtobusun istehsal tarixi 1 ildən artıq və ya qət etdiyi məsafə 100000 kilometrden artıq olduqda, aksiz yuxarıdakı məbləğə 1,5 əmsal tətbiq edilməklə hesablanır.	

Misal 1. Sərnişindaşıma ilə məşğul olan firma öz şəxsi istifadəsi üçün Almaniyadan hər birinin mühərrikinin həcmi 4000 kub santimetr olan 2 ədəd avtobus idxal etmişdir. Avtobusların biri yeni, digərinin istifadə müddəti isə 1 ildən artıqdır. Avtobusların idxalı zamanı ödənilməli olan aksizin məbləğini hesablayın.

Cədvələ uyğun olaraq mühərrikinin həcmi 4000 sm³ olan yeni avtobusa görə 8000 (4000x2) manat, mühərrikinin həcmi 4000 sm³ olan işlənmiş avtobusa görə isə 12 000 (4000x2x1,5) manat olmaqla idxal zamanı ödənilən aksizin ümumi məbləği 20 000 (8000+12000) manat təşkil edəcəkdir.

İdxal olunan platinin hər qramına görə - **4,0 manat**;

idxal olunan qızılın, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatlarının min çəki vahidindəki miqdarına görə:

- qızılın min çəki vahidindəki miqdarı 375 (üç yüz yetmiş beş) olduqda, hər qramına görə - **1,5 manat**;

- qızılın min çəki vahidindəki miqdarı 500 (beş yüz) olduqda, hər qramına görə - **2,0 manat**;

- qızılın min çəki vahidindəki miqdarı 585 (beş yüz səksən beş) olduqda, hər qramına görə - **2,4 manat**;

- qızılın min çəki vahidindəki miqdarı 750 (yeddi yüz əlli) olduqda, hər qramına görə - **3,0 manat**;

- qızılın min çəki vahidindəki miqdarı 958 (doqquz yüz əlli səkkiz) olduqda, hər qramına görə - **5,0 manat**;

- qızılın min çəki vahidindəki miqdarı 999 (doqquz yüz doxsan doqquz) olduqda, hər qramına görə - **6,0 manat**;

Misal. Vergi ödəyicisi 1000 çəki vahidində miqdarı 500 olan 10 kq qızıl istehsal etmiş və 1000 çəki vahidində miqdarı 750 olan 3 kq qızıl idxal etmişdir. Ödənilməli olan aksizi hesablayın.

Həlli: $3000 \text{ qr} * 3 = 9000 \text{ manat}$

Qeyd: ölkə daxilində istehsal edilən qızıl aksizin vergitutma obyektı deyildir.

idxal olunan emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş almazın 1 karatı üçün **400 manat** (aksiz dərəcəsi) olmaqla, aşağıdakı qaydada hesablanır:

- almazın bir ədədinin miqdarı 1 karatdan aşağı olduqda, aksiz dərəcəsi almazın faktiki miqdarına mütənasib olaraq azaldılır;

- almazın bir ədədinin miqdarı 1 karatdan yuxarı olduqda, aksizin məbləği aksiz dərəcəsi ilə almazın faktiki miqdarının hasilinə aşağıdakı əmsallar tətbiq edilməklə hesablanır:

1 karatdan 2 karatadək olduqda - 2,0;

2 karatdan 3 karatadək olduqda - 3,0;

3 karatdan 4 karatadək olduqda - 4,0;

4 karatdan 5 karatadək olduqda - 5,0;

5 karatdan yuxarı olduqda - 10,0.

Çəki (karat)	Aksiz vergisinin hesablanması
< 1 karat	400 manat * faktiki çəki
1-2 karat	2 * 400 manat * faktiki çəki
2-3 karat	3 * 400 manat * faktiki çəki
3-4 karat	4 * 400 manat * faktiki çəki
4-5 karat	5 * 400 manat * faktiki çəki
> 5 karat	10 * 400 manat * faktiki çəki

Misal. Almaz satışı ilə məşğul olan fiziki şəxs satış məqsədi ilə ölkə daxilində olan satıcıdan 3.8 karat almaz almışdır. Ödənilməli olan aksizi hesablayın.

Cavab: ölkə daxilində əldə edilmiş almaz aksizin vergitutma obyektı deyildir.

Misal. Almaz satışı ilə məşğul olan hüquqi şəxs xarici ölkədən 4.5 karat almaz idxal etmişdir. Ödənilməli olan aksizi hesablayın.

Həlli: $4,5 * 400 * 5 = 9000$ manat

idxal olunan xəz-dəri məmulatlarının topdansatış bazar qiymətindən aşağı olmayan gömrük dəyərinin 10 faizi.

Misal. Vergi ödəyicisi ay ərzində topdansatış bazar qiyməti 40 000 manat olan xəz dəri məmulatı istehsal etmiş və onun 20 000 manat dəyərində olan hissəsini istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarmışdır. Ödənilməli olan aksizi hesablayın.

Cavab: ölkə daxilində istehsal edilən xəz dəri aksizin vergitutma obyektı deyildir.

Misal. Vergi ödəyicisi gömrük dəyəri 15 min manat olan (topdansatış bazar qiymətindən yuxarıdır) xəz dəri məmulatı idxal etmişdir. Ödənilməli olan aksizi hesablayın.

Həlli: $15\ 000 * 10\% = 1500$ manat.

Misal. Vergi ödəyicisi gömrük dəyəri 30 min manat olan (topdansatış bazar qiymətindən aşağıdır) xəz dəri məmulatı idxal etmişdir. Həmin malın həmin dövrdə topdansatış bazar qiyməti 40 000 manat olmuşdur. Ödənilməli olan aksizi hesablayın.

Həlli: $40\ 000 * 10\% = 4\ 000$ manat

İzah: xəz dəri məmulatının gömrük dəyəri topdansatış bazar qiymətindən aşağı olduğu üçün aksizin hesablanması zamanı topdansatış bazar qiyməti əsas götürülür.

Azərbaycan Respublikasında istehsal olunan neft məhsullarına, minik avtomobillərinə və istirahət və ya idman üçün yaxtalar və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələrə aksiz dərəcələri *Nazirlər Kabineti tərəfindən* müəyyən edilir.

Aksizlər üzrə hesabat dövrü və aksizlərin ödənilməsi

Aksizlər üzrə hesabat dövrü *təqvim ayıdır*. Aksizli mallar istehsal edildikdə hər hesabat dövrü üçün vergi tutulan əməliyyatlar üzrə aksizlər *hesabat dövründən sonrakı ayın 20-dən gec olmayaraq* ödənilməlidir.

Şirkəti aksizli malların istehsalı ilə məşğuldur. Bu halda o sentyabr ayı üçün aksiz vergisi tutulan əməliyyatlarını əks etdirən bəyannaməni oktyabr ayının 20-dək uçotda olduğu vergi orqanına verməli və bu müddətdə vergini büdcəyə ödəməlidir.

Vergi ödəyicisinin aksizin ödənişi üzrə borcu varsa, həmin borc yaranandan ödənilənədək həyata keçirilən vergi tutulan əməliyyatlar üzrə aksizlər yuxarıdakı tələblərə baxmayaraq, həmin əməliyyatların aparıldığı vaxt ödənilir və vergi ödəyicisinin həmin malları bu mallar üzrə aksizi ödəyənedək istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxartmağa hüququ yoxdur.

Aksizli mallar idxal edildikdə, aksiz gömrük orqanları tərəfindən gömrük rüsumlarının tutulduğu qaydada tutulur.

Aksizlər dövlət büdcəsinə ödənilir.

5. Bəyannamənin verilməsi. Təkrar ixrac zamanı aksizin qaytarılması.

Bəyannamənin verilməsi

Vergi ödəyicisi Vergi Məcəlləsinin 191.1-ci maddəsində göstərilən hallarda Vergilər Nazirliyinin müəyyən etdiyi qaydada verginin ödənilməsi üçün nəzərdə tutulmuş müddətlərdə, hesabat dövrü ərzində vergi tutulan əməliyyatlarını göstərməklə bəyannamə verməlidir.

Vergi ödəyicisi olan hüquqi şəxs ləğv edildikdə və ya hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən fiziki şəxsin fəaliyyətinə xitam verildikdə, aksiz bəyannaməsi **Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş müddətdən gec olmamaq şərti ilə 30 gün müddətində** vergi orqanına təqdim edilməlidir. Bu zaman vergi dövrü hesabat dövrü sayılan müddətin əvvəlindən vergi ödəyicisi fəaliyyətini dayandırdığı günə qədər olan dövrü əhatə edir.

Aksizin ödəyicisi istehsal ehtiyacları üçün aksizlərin əvəzləşdirilməsi üçün ərizəni aksizin ödənilməsinə dair bəyannamə ilə birlikdə vergi orqanına verir.

Təkrar ixrac zamanı aksizin qaytarılması

Sonradan təkrar ixrac məqsədi ilə idxal olunan mallar üçün aksiz, malların idxalı vaxtı ödənilir və sonradan təkrar ixracın faktiki həcminə müvafiq məbləğdə aksizi almış gömrük orqanları tərəfindən **15 gün ərzində** geri qaytarılır.

6. Aksizli mallar üzərində vergi nəzarəti. Elektron vergi hesab-fakturaları

Aksizli mallar üzərində vergi nəzarəti

Azərbaycan Respublikasında istehsal edilən, yaxud ölkəyə idxal olunan aksiz markası ilə markalanmalı malların siyahısı, həmin mallara aksiz markalarının tətbiqi qaydası **Nazirlər Kabineti** tərəfindən müəyyən edilir. Aksiz markalarının hazırlanmasına dair sifarişin verilməsi, onların satışı və uçotunun aparılması **Vergilər Nazirliyi** tərəfindən həyata keçirilir. Belə aksizli malları markasız idxal etmək, saxlamaq (şəxsi məqsədlər üçün istisna olmaqla) və ya satmaq **qadağandır** və qanunvericilikdə müəyyən edilmiş məsuliyyətə səbəb olur.

Aksiz markası ilə markalanmalı olan malların AR-nın ərazisində dövriyyəsinin tənzimlənməsi qaydaları **AR-nın Prezidenti** tərəfindən müəyyən edilir və həmin qaydaların tələblərini pozan şəxs AR-nın İnzibati Xətalər Məcəlləsində və AR-nın Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hallarda məsuliyyət daşıyır.

Aksiz markasının verilməsinə görə "Dövlət rüsumu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş məbləğdə dövlət rüsumu tutulur.

Vergi orqanları markalanmalı olan aksizli malları istehsal edən vergi ödəyiciləri tərəfindən Vergi Məcəlləsində müəyyən edilmiş tələblərin pozulması hallarını müəyyən etdikdə, vergi ödəyicilərinin müvafiq binalarında və ya anbarlarında (şəxsi istehlak üçün anbarlar istisna olmaqla) nəzarət postları, ölçü cihazları, plomblar qurmaqla və digər tədbirləri görməklə aksizli malların uçota alınmadan, markalanmadan və vergi ödəyicisinin aksizin ödənişi üzrə borcu olduğu halda aksizləri ödəmədən istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxarılmasının qarşısının alınmasını təmin etməyə səlahiyyətlidir.

- Nəzarət postları Vergilər Nazirliyinin qərarına əsasən telefon və digər zəruri avadanlıqla təchiz edilməklə markalanmalı olan aksizli malları istehsal edən vergi ödəyicilərinin istehsal sahələrinin əsas giriş və çıxış qapısının yaxınlığında yaradılır.

- Nəzarət postları yaradıldıqda markalanmalı olan aksizli malları istehsal edən vergi ödəyicilərinin texnoloji avadanlıqlarının, ölçü vasitələrinin və laboratoriya cihazlarının texniki sazılığının, standartlara uyğunluğunun yoxlanılması və həmin cihazların plomblanması Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən Vergilər Nazirliyinin iştirakı ilə həyata keçirilir.

- Nəzarət postlarının işçiləri aksiz markalarının qalıqlarını inventarizasiya etməklə, istehsal həcmi üzrə nəzarət-ölçü cihazlarını, xammal, material və hazır məhsul anbarlarını, istehsal sahələrindəki texnoloji avadanlıqları plomblamaqla eləcə də hazır məhsul satılarkən malların ilkin təsdiqedicisi sənədlərinə (qaiməsinə, elektron qaimə-fakturasına, mal-nəqliyyat qaiməsinə, elektron vergi hesab-fakturasına və s.) baxış keçirməklə markalanmalı olan malların markalanmaqla istehsal sahələrindən kənara çıxarılmasına, hazır məhsulun anbara və oradan alıcılara buraxılmasına, markalarının yapışdırılması qaydalarına riayət olunmasına nəzarət edirlər.

- İstehsal həcmi üzrə nəzarət-ölçü cihazlarının, xammal, material və hazır məhsul anbarlarının, istehsal sahələrindəki texnoloji avadanlıqlarının plomblanması nəzarət postlarının işçiləri tərəfindən istehsalçının nümayəndəsi ilə birlikdə vergi orqanının təsdiq etdiyi forma üzrə kitabda müvafiq qeydlər, o cümlədən istehsal həcmi üzrə nəzarət-ölçü cihazlarının göstəriciləri barədə qeydlər aparmaqla, *iş gününün sonunda, növbələrarası fasilədə, həmçinin lisenziyaların qüvvədə olma müddətinin dayandırılması və ya onların ləğv edilməsi, hazır məhsulun markalanması üçün aksiz markalarının, habelə texniki səbəblərdən avadanlığın daha uzun müddət dayanması zamanı* həyata keçirilir.

- Avadanlığın dayandırılması zamanı istehsal güclərinin qapanması istehsal üzrə texnoloji xətlərin və avadanlığın elə yerlərdə plomblanması vasitəsilə həyata keçirilməlidir ki, onlardan istifadə edilməsi mümkün olmasın.

- Plombların vurulması və çıxarılması nəzarət postunun işçiləri və istehsalçının nümayəndəsinin iştirakı ilə müvafiq *aktla* rəsmiləşdirilməlidir.

- Nəzarət postlarının işçiləri işə başladığı vaxtda nəzarət postlarında olmadıqda istehsalçının məsul şəxsləri tərəfindən vergi orqanına məlumat verilməklə, səbəbi və vaxtı göstərilməklə müvafiq akt tərtib edilərək plomblar açıla bilər.

- Nəzarət postlarının işçiləri satışı buraxılan hazır məhsulların sənədlərində göstərilən sayının, həcmnin, çəkisinin onların faktiki sayı, həcmi və çəkisi ilə düzgünlüyünü yoxlamalı və sənədlərdəki göstəriciləri xüsusi jurnalda qeyd etməlidirlər. Bundan sonra nəzarət postlarının işçiləri malların ilkin təsdiqedicisi sənədlərində (qaimə, elektron qaimə-fakturası, mal-nəqliyyat qaiməsi, elektron vergi hesab-faktura və s.) "buraxılışa icazə verilir" qeydini aparmalıdırlar.

- Plombların vurulması və çıxarılması arasındakı müddətdə nəzarət-ölçü cihazlarının göstəricilərində dəyişikliklər edildikdə, texnoloji avadanlıqlardakı plomblar zədələndikdə, istehsal olunmuş məhsulların aksiz markası ilə markalanmasında, tam uçota alınmasında, aksiz markalarının inventarizasiyasında kənarlaşma aşkar edildikdə, eləcə də Vergi Məcəlləsinin 191.2-ci maddəsinin tələblərini pozmaqla hazır məhsulun istehsal sahəsindən kənara çıxarılması müəyyən edildikdə nəzarət postunun işçiləri müvafiq akt tərtib etməli, bu barədə dərhal vergi orqanına məlumat verməlidirlər.

Elektron vergi hesab-fakturaları

Malların pərakəndə qaydada göndərildiyi hallar istisna olmaqla, aksizli malları göndərən vergi ödəyicisi normativ hüquqi aktlara uyğun olaraq malı qəbul edənə elektron vergi hesab-fakturası yazmalı v  verməlidir.

Mallar pərakəndə qaydada göndərildiyi hallarda elektron vergi hesab fakturası əvəzinə qəbz və ya  ek verilə bilər. Q bzler,  ekler, müəyyən edilmiŐ qaydada tərtib edilməyən elektron vergi hesab-fakturaları v  nağd aparılan əməliyyatların r smil Ődirildiyi sənədlər istehsal ehtiyacları   un aksizin  v zl Ődirilm sin  əsas vermir və Vergi Məcəlləsinin digər maddələrində göstərilən müddəalardan asılı olmayaraq, aparılan  v zl Ődirm  etibarsız hesab edilir.

Nəzarət sualları:

1. Vergi Məcəlləsində aksiz anlayıŐı necə ifadə olunur?
2. Aksizin ödəyiciləri kimlərdir?
3. Aksizin vergitutma obyektini nədir?
4. Vergi tutulan əməliyyatın m bl đi necə müəyyən olunur?
5. Vergi tutulan əməliyyatın vaxtı necə müəyyən olunur?
6. İxrac hansı dərəcə ilə aksizə cəlb edilir?
7. Aksizd n hansı azadolmalar nəzərdə tutulmuŐdur?
8. İstehsal ehtiyacları   un aksizlərin  v zl Ődirilm si zamanı hansı sənədlər tələb edilir?
9. Aksizli mallar hansılardır?
10. Aksizin dərəcələrini sadalayın.
11. Aksizlər üzrə hesabat dövrü hansı dövrdür?
12. Aksizlər nə vaxt büdcəyə ödənilir?
13. Aksizin bəyannaməsi nə vaxt təqdim edilir?
14. Aksizli mallar üzərində vergi nəzarəti necə həyata keçirilir?
15. Hansı sənədlər istehsal ehtiyacları   un aksizlərin  v zl Ődirilm sin  əsas vermir?

Müstəqil öyrənmə üçün tapşırıqlar:

1. Azərbaycan Respublikasının hüdudlarından kənarada aksizli malları istehsal edən və istehsal etdiyi yerdə vergi ödəyicisi kimi uçotda olmayan Azərbaycan Respublikasının rezidentləri üçün vergitutma obyektı nədir?

2. VM-nin 185.2-ci maddəsində qeyd edilir ki, idxal malları üçün (*avtobuslar, minik avtomobilləri, istirahət və ya idman üçün yaxtalar və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələr, habelə platin, qızıl, ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatları, emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş almaz istisna olmaqla*) vergi tutulan əməliyyatın məbləği Azərbaycan Respublikasının Gömrük Məcəlləsinə uyğun olaraq müəyyən edilən, lakin topdansatış bazar qiymətindən aşağı olmayan malların gömrük dəyəridir (aksiz, *yol vergisi* və ƏDV çıxılmaqla). Lakin "Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən aksiz vergisinə cəlb olunan malların aksiz dərəcələrinin təsdiq edilməsi haqqında" Nazirlər Kabinetinin 19 yanvar 2001-ci il tarixli 20 nömrəli Qərarına görə Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən aksizli malların aksiz dərəcələri malların ölçü vahidinə görə manatla hesablanır. Bu halı necə izah edərdiniz?

3. Elektron vergi hesab-faktura aksizin ödənildiyini təsdiq edirmi?

4. Vergi ödəyicisinin aksiz üzrə 500 manat borcu vardır. O büdcəyə 100 manat aksiz ödəyərsə, 50 litr miqdarında arağı istehsal binasının hüdudlarından kənara çıxara bilərmi?

5. Rezident müəssisə Macarıstan Respublikasından Azərbaycan Respublikasına mühərrikinin həcmi 5.000 kub santimetr olan 1 ədəd *dizel yanacağı ilə işləyən* avtobus və mühərrikinin həcmi 6.000 kub santimetr olan 1 ədəd yük maşını idxal etmişdir. İdxal zamanı ödənilməli olan aksizin məbləğini hesablayın.

6. Viski, idxal olunan gümüş, zümrüd, yaqut və ondan hazırlanmış zərgərlik və digər məişət məmulatları; rom və taffiya; mühərrik yağları, kompressor sürtkü yağı, turbin sürtkü yağı. Sadalananlardan hansı aksizli mal hesab edilmir?

7. Azərbaycan Respublikasına idxal edilən yelkənli yaxtaya görə nə qədər aksiz tutulmalıdır?

8. Turizm fəaliyyəti ilə məşğul olan firma Finlandiya Respublikasından istirahət və idman üçün nəzərdə tutulmuş hər birinin mühərrikinin həcmi 1.100 kub santimetr olan 3 ədəd yaxtanı Azərbaycan Respublikasına idxal etmişdir. Firma tərəfindən ödənilməli olan aksizin məbləğini hesablayın.

9. Hüquqi şəxs Azərbaycan Respublikasına 200 qram platin, min çəki vahidindəki miqdarı 750 (yeddi yüz əlli) olan 100 qram qızıl və emal olunmuş, çeşidlənmiş, çərçivəyə salınmış və bərkidilmiş 0,8 karat almaz idxal etmişdir. Hüquqi şəxsin ödəməli olduğu aksizin məbləğini hesablayın.

10. Siqaret istehsal edən müəssisə hesabat dövründə 74.000 ədəd məhsul istehsal etmiş və bu malın 40 faizini istehsalın olduğu ərazidə yerləşən anbara göndərmişdir. Bu halda tətbiq edilən aksizin məbləğini hesablayın.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsi.
2. "Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun və bu Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 30.08.2000-ci il tarixli, 393 nömrəli fərmanı.
3. AR Gömrük Məcəlləsinin 192 və 194-cü maddələri.
4. "Azərbaycan Respublikasının ərazisinə gətirilən aksiz vergisinə cəlb olunan malların aksiz dərəcələrinin təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 19 yanvar 2001-ci il tarixli 20 nömrəli Qərarı.
5. "Azərbaycan Respublikasında istehsal olunan minik avtomobillərinə, istirahət və ya idman üçün yaxtalara və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulan digər üzən vasitələrə aksiz dərəcələrinin müəyyən edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 29 may 2007-ci il tarixli, 85 nömrəli Qərarı.
6. "Neft məhsullarının qüvvədə olan aksiz dərəcələrinin səviyyəsinin dəyişdirilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 6 yanvar 2007-ci il tarixli 1 nömrəli qərarında dəyişiklik edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2 dekabr 2013-cü il tarixli, 333 nömrəli Qərarı.
7. "Aksiz tutulan mallara, o cümlədən idxal mallarına aksiz markalarının tətbiqi Qaydalarının təsdiq edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 8 yanvar 2001-ci il tarixli, 10 nömrəli Qərarı.